

MƏZAHİR ƏFƏNDİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyası

E-mail: mezahir.efendiyev@undp.org

DÖVLƏT SƏRHƏD İDARƏÇİLİYİ İNSTİTUTLARININ DAVAMLİ İNKİŞAF ETDİRİLMƏSİ AZƏRBAYCANIN TƏHLÜKƏSİZLİK SİYASƏTİNİN AYRILMAZ HİSSƏSİDİR

Səmərəli şəkildə fəaliyyət göstərən dövlət institutlarının inkişafına BMT-də tərəfindən 2015-ci ildə qəbul olunmuş Davamlı İnkişaf Məqsədlərində, xüsusən də 16-cı Məqsədə ayrıca diqqət ayrılıb. Bu məqalədə, 1993-cü ildə xalqın istəyi ilə yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdan Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda dövlət quruculuğunun möhkəmləndirilməsi istiqamətində davamlı inkişafa yönəlmiş dövlət institutlarının formalaşmasına verdiyi önəm əks etdirilib. Ölkənin təhlükəsizliyinin əsas təminatçılarından olan dövlət sərhəd institutlarının inkişafı Heydər Əliyev tərəfindən, demək olar ki, sıfırdan başlandı. Məqalədə Ümummilli Liderin və onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin dövlət sərhəd təhlükəsizliyinin əsas təminatçısı olan Dövlət Sərhəd Xidmətinin inkişafı istiqamətində atılmış ardıcıl və hərtərəfli addımlar işıqlanıb. Dövlətlər üçün sərhəd təhlükəsizliyi siyasəti ilə paralel məqsədyönlü və konkret miqyasıya siyasətinin inkişafının önəmini, və bu sahədə Azərbaycanda görülməmiş işlərə nəzər saldıqdan sonra, Azərbaycan hökuməti və BMTP arasında sərhəd təhlükəsizliyi istiqamətində həyata keçirilən layihələr haqqında ətraflı məlumat verilib. BMTP və Aİ-nin Dövlət Sərhəd Xidməti ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində reallaşdırdığı "Cənubi Qafqaz Ölkələrində Inteqrə Edilmiş Sərhəd İdarəçiliyi Sistemlərinə Dəstək" (SCIBM) və "Azərbaycan və Gürcüstan arasında quru sərhədin müəhəfizasının daha yaxşı əlaqələndirilməsi" (GAİBM) layihələri, Azərbaycanın sərhəd təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində görülməmiş layihələr arasında ən irimiqyaslılarındandır.

Açar sözlər: *sərhəd idarəçiliyi, davamlı inkişaf, Davamlı İnkişaf Məqsədləri, Ulu Öndər Heydər Əliyev, milli təhlükəsizlik, dövlət quruculuğu, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidməti, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, BMTP, Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidməti, SCIBM Layihəsi, GAİBM Layihəsi.*

Günümüzün ən öndəgedən hərəkətlərindən biri olan Davamlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olma hərəkətində ən əsas məsuliyyət daşıyıcılarından biridə dövlətlər və onların müvafiq hökumətləridir. Bu səbəbdən də hər bir ölkədə davamlı və səmərəli şəkildə idarə olunan idarəçilik mexanizminin formalaşdırılması labüddür. Bu məsələnin önəmi sülh, ədalət və səmərəli institutların yaradılmasını təşviq edən 16-cı Davamlı İnkişaf Məqsədində də xüsusilə əks etdirilir çünki məhz effektiv fəaliyyət göstərən dövlət institutları tərəfindən təmin edilən sülh və sabitliyin mövcud olmadığını cəmiyyətlərdə davamlı və inklüziv inkişafa nail olmaq qeyri-mümkündür.

1991-ci ildə totalitar Sovet İttifaqından müstəqillik əldə etmiş ölkəmizin qarşısında duran əsas məqsəd də güclü Azərbaycan dövlətinin qurulması idi. Dağılıq Qarabağ münaqişəsinin ağır fəsadlarına, Azərbaycanın kritik coğrafi mövqeyindən ərsəyə gələn və böyük dövlətlərin maraqlarının toqquşması ilə müşahidə olunan çətin geosiyasi mühitə və totalitar Sovet idarəçilik sistemindən demokratik normalar əsasında formalaşan milli maraqlarımızı özündə əks etdirən müstəqil siyasi xəttə keçid dövründə, 1993-cü ildə

ümumxalq seçkiləri nəticəsində yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdan Ulu Öndər Heydər Əliyev apardığı mübarizədə məhz Azərbaycanın davamlı inkişafını təmin edəcək güclü dövlət institutlarının qurulmasını özündə əks etdirirdi [1]. Ümummilli liderin 1993-2003-cü illər arasında həyata keçirdiyi hərtərəfli inkişaf hədəfləmiş islahatlar Azərbaycan qanunun aliliyini möhkəmləndirdi, ölkəyə siyasi sabitlik gətirdi və başlıca olaraq ölkə vətəndaşları üçün tam təhlükəsiz və hüquqi dövlətə yaşamaq imkanı yaradı [2].

Bu gün Azərbaycan Respublikasının dövlət təhlükəsizliyinin əsas təminatçılarından biridir Dövlət Sərhəd Xidməti və onun təbəçiliyində olan Sərhəd Qoşunlarıdır. Hələ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə hökumətin qarşısında duran başlıca məqsədlərdən birində dövlət sərhədlərinin mühafizəsini möhkəmləndirilməsi idi. Bu məsələnin əhəmiyyətini anlayaraq Azərbaycan hökuməti 1918-ci ilin iyun 22-də qəbul etdiyi qərarla Poylu stansiyasında respublikadan kənara arxaq daşınmasının qarşısını alınması üçün sərhəd postu yaradılması barədə Daxili İşlər Nazirliyinə müvafiq tapşırıq verdi. Bu qərarın ardınca Respublikanın əksər sərhəd ərazilərində Daxili İşlər Nazirliyinin tabeliyində olan sərhəd mühafizə qüvvələri təsis edildi. Cümhuriyyət dövrünün ilkin vaxtlarında yaradılan bu postların əsas məqsədi gənc respublikanın milli sərvətlərini, strateji əhəmiyyətə malik maddi ehtiyatlarının sərhəddən qanunsuz keçirilməsinə qarşı mübarizə aparmaq idi.

1990-cı illərin əvvəllərində müstəqilliyimiz ilkin illərində ölkədə olan xaos vəziyyətdən dövlət sərhədinin mühafizəsi də çox əziyyət çəkirdi. Dövlət idarəçiliyində sarıstəsizlikdən istifadə edən xarici qüvvələrin dağdıcı-fəaliyyəti, dövlət sərhəd zolağının bəzi yerlərində keçilməz tikanlı məfillərin sökülməsi və noticada müxtəlif strateji malların kənara daşınmasına şəraitin mövcud olması, Türkiyə Cümhuriyyəti və İran İslam Respublikası (İİR) ilə dövlət sərhədində mövcud mühəndis-texniki qurğuların bir hissəsini dağıdılması, hərbi texnika və digər vasitələr yararsız hala salınması, Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən ölkə ərazisinin 20 faizinin işğalı nəticəsində İİR ilə dövlət sərhədinin 132 km sahəsinə nəzarət etməyən qeyri-mümkünsüzlüyü kimi sərhəd idarəçiliyi ilə əlaqədar problemlərdən narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi, qeyri-legal miqrasiya, insan alveri, radioaktiv maddələrin və kütləvi qırğın silahları komponentlərinin qanunsuz daşınması, qaçaqmalçılıq kimi cinayətlərlə məşğul olan transmilli kriminal qruplar maksimum yararlanmağa çalışırdı. Bundan ziyadə, həmin illərdə dövlət sərhədinin mühafizəsi, əsasən şəxsi həyatın fiziki imkanları və SSRİ dövründən qalmış, fiziki və mənəvi cəhətdən köhnəmiş mühəndis-texniki qurğular və texniki vasitələr hesabına həyata keçirilən, şimal və şimal-qərb istiqamətində yaradılmaqda olan sərhəd məntəqələri vaqonlarda, çadırlarda və on yaxşı halda, uyğunlaşdırılmış binalarda yerləşirdi [3]. Belə mürəkkəb vəziyyətdə Ulu Öndər Heydər Əliyev, demək olar ki, sıfırdan sərhəd idarəçiliyini qurmağa başladı. Məhz onun uzaqgörən və məqsədyönlü siyasi nəticəsində 1993-2002-ci illərdə sərhəd mühafizəsini təkmilləşdirilməsi və Sərhəd Qoşunlarının formalaşdırılması istiqamətində mühüm islahatlar aparıldı, maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsindən tutmuş ixtisaslı kadrların yetişdirilməsinə kimi çoxşaxəli inkişaf fəaliyyəti həyata keçirildi. Milli sərhəd idarəçiliyinin institutlaşdırılması istiqamətində görülmüş ən önəmli tədbirlərdən biri də 2002-ci ilin iyul ayının 31-də Ümummilli lider Heydər Əliyevin fərmanı ilə Dövlət Sərhəd Xidmətinin yaradılması idi (4). Dövlət Sərhəd Xidmətinin təsis edilməsi sərhəd idarəçiliyi və təhlükəsizliyinin daha keyfiyyətli, səffaf və nəticəli həyata keçirilməsi üçün uğurlu bir addım idi. Müasir dövür tələblərinə uyğun olaraq Ulu Öndər tərəfindən Dövlət Sərhəd Xidmətinin qarşısına yeni vəzifələr qoyuldu və bu vəzifələri uğurla icra etmək üçün qurumun maddi-texniki bazası daha da möhkəmləndirildi. Bir nümunə kimi, 2002-ci ilin oktyabr ayında sərhədin havadan mühafizəsinin təşkili, dövlət sərhədində baş verən hadisələrə çevik reaksiya

verilməsi və şəxsi həyatın təyinat yerinə vaxtında çatdırılması, dağlıq ərazilərdə və dağda xiləsməni əməliyyatlarının aparılması məqsədilə sərhəd aviasiyası yaradıldı və Dövlət Sərhəd Xidmətinin balansına verilmis təyyarə və vertolyotlar əsaslı təmir edilərək yuxarıda qeyd edilmiş xidmətlərin effektiv həyata keçirilməsi məqsədilə proseslərə cəlb edildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən təməli qoyulmuş səmərəli sərhəd idarəçiliyi siyasəti cənab Prezident İlham Əliyevin də xüsusilə diqqət mərkəzində olub (5). Bunun aydın nümunələri kimi 2005-ci ilin dekabr ayının 27-də "Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin mühafizəsi sisteminin 2006-2010-cu illərdə texniki inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi və Dövlət Sərhəd Xidməti üçün peşəkar kadrların hazırlanması məqsədi ilə 2007-ci ilin iyun ayının 12-də Dövlət Sərhəd Xidmətinin Akademiyasının yaradılması barədə Sərəncamların vurğulamaq olar [6]. "Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin mühafizəsi sisteminin 2006-2010-cu illərdə texniki inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın qərarında dövlət mühafizəsinin davamlı inkişafının və səmərəliliyinin təmini istiqamətində atılmış addımlar arasında 164 binanın, o cümlədən xidməti heyvanların təminatçıların hazırlanması mərkəzinə üstüörtülü mənejin və yeni açığı yarış meydanının, Göytəpə Sərhəd Dostası qanunozunu, 22 ədəd sərhəd komendantlığı və sərhəd zavastavasının, 2500 nəfərlik təlim mərkəzi kompleksinin, Akademiyaya kompleksinin, Sahil Mühafizə bazasının və dəniz limanının, Səngəçal qəsəbəsində mərkəzi anbarlar kompleksinin inşasının və əsaslı təmirinin uğurla yerinə yetirilməsini, DSX Sahil Mühafizəsinə yüksək keçid qabiliyyətli gəmilər verilməsini, çevik hərəkət qurumları üçün yüksək manevrli və keçid qabiliyyətli nəqliyyat vasitələrinin, sualtı əməliyyat və müşahidə, istehkam avadanlığının, xüsusi müdafiə vasitələrinin alınmasını qeyd etmək olar.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti ikitərəfli və çoxtərəfli formada inkişaf etdirilməsi geniş beynəlxalq əlaqələrə malikdir. Inteqrə edilmiş sərhəd idarəçiliyi, sərhəd nəzarəti, qeyri-legal miqrasiya ilə mübarizə, dəniz sərhədlərinin mühafizəsi, pilotların və mobil qrupların aməkdaşlarının hazırlığının təkmilləşdirilməsi, təlim-tədris sisteminin təşkili və digər sahələr üzrə qonşu, Orta Asiya, Yaxın Şərq və Asiya ölkələri və GUAM üzv dövlətləri ilə, eləcə də Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMQT), BMT-nin İnkişaf Proqramı (BMTIP), BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (BMTQAK), NATO, Avropa İttifaqı, Frontex, Sərhəd məsələləri üzrə beynəlxalq konfrans, Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentlik kimi beynəlxalq təşkilatlarla qarşılıqlı aməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafı etdirir. Aşağıda Dövlət Sərhəd Xidmətinin strateji və önəmli aməkdaşlarından olan BMTIP ilə inteqrasiya edilmiş sərhəd idarəçiliyi istiqamətində həyata keçirdiyi layihələr haqqında geniş təhlil təqdim olunub.

Qeyri-qanuni beynəlxalq miqrasiyanın gündəmdən düşməyi dövrümüzdə, sərhəd təhlükəsizliyi və idarəçiliyinin nəticəli şəkildə təşkil edilməsi üçün dövlətlərin vahid və konkret miqrasiya siyasətinə sahib olması səmərəli dövlət idarəçiliyinin günümüzədə olan ən əsas aməkdaşlarındanıdır. Bu məsələnin əhəmiyyəti son illər ərzində Avropada baş verən miqrant böhranı zamanı hissə olundu [7]. Gənc dövlət olmasına baxmayaraq Azərbaycan bu sahədə də nümunəvi yanaşma göstərib. Belə ki, miqrasiya sahəsində qanunvericiliyinin beynəlxalq normalara və müasir dövürün tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi, Azərbaycan Respublikasının sərhədlərində qeyri-qanuni miqrasiyanın qarşısını alınması və sairə bu kimi proseslərə nəzarət edən hərtərəfli dövlət siyasətinin formalaşdırılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 25 iyul 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər)"ni təsdiq etdi [8]. Qeyd-edilən Sərəncamın ardınca, dövlət miqrasiya siyasətinin vahid və çevik bir dövlət institutundan həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi

ile cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən 19 mart 2007-ci il tarixli 560 nömrəli Fərmanla Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidməti yaradıldı. Bu gün Dövlət Miqrasiya Xidməti BMT-nin Miqrasiya agentliyi olan Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMQT), Miqrasiya Siyasətinin İnkişafı üzrə Beynəlxalq Mərkəz (İCMPD) və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edərək Azərbaycan Respublikasının sərhədlərində qeyri-qanuni miqrasiya, insan alveri və miqrasiya siyasəti ilə bağlı digər problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində mühüm və uğurlu fəaliyyət həyata keçirir [9, 10].

Azərbaycan Respublikasının hökuməti ölkədə davamlı inkişafı idarə edən effektiv dövlət institutlarının quruculuğunda hər zaman beynəlxalq təcrübənin öyrənilib tətbiq edilməsinə xüsusi önəm verir. Eyni zamanda, dövlətimiz beynəlxalq inkişafı yoxolmş təşəbbüsləri dəstəkləməklə qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olma istiqamətində öz üzərində öhdəçilik götürməkdən çəkinməyir. Qürurverici hal ondan ibarətdir ki, artıq ölkəmiz naimki beynəlxalq təşəbbüsləri dəstəkləyir, o yerni zamanda özünün siyasi iradəsini nümayiş etdirməklə öz təşəbbüsləri ilə çıxış edir. Bunun bariz nümunəsi kimi, Azərbaycanın BMT tərəfindən qəbul edilmiş 8 Minilliyin İnkişaf Məqsədinin səmərəli idarəçiliyini möhkəmləndirməsi ilə bağlı milli səviyyədə 9-cu məqsədli irəli sürməsi və ona nail olmaq qarşısına məqsəd qoymasdır [11]. Davamlı inkişafı idarə edən dövlət institutlarının formalaşdırılması istiqamətində Azərbaycan hökumətinin ən yaxın beynəlxalq tərəfdaşlarından biri BMT-nin İnkişaf Proqramıdır (BMTİP). BMTİP həm də Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün BMT agentliklərinin əlaqələndirən BMT agentliyi statusu daşıyır.

Azərbaycan Respublikasının hökuməti və BMTİP arasında əməkdaşlığın əsas sahələrindən biri də Azərbaycan sərhəd idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və sərhəd idarəçiliyi üzrə məsuliyyətli dövlət institutlarının çəkiləyini və səmərəliliyinin artırılmasıdır. Bu əməkdaşlıq əsasən Avropa İttifaqının ŞərQ Tərəfdaşlığı proqramının çərçivəsində Aİ tərəfindən qəbul edilmiş ŞərQ Tərəfdaşlığı ölkələrində inteqrasiya edilmiş sərhəd idarəçiliyi modelinin tətbiqi üçün ölkələrdə potensialların yaradılması və artırılması istiqamətində həyata keçirilən layihələr üzərində qurulub. Aİ tərəfindən maliyyələşən və BMTİP tərəfindən əlaqələndirilən bu layihənin konkret məqsədləri arasında layihədən faydalanan altı ölkədə Avropa İttifaqının ən yaxşı təcrübəsinə uyğun müasir təlim sistemini yaradılması işinə töhfə verməyi; layihədən faydalanan dövlət orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş ehtiyacları əsas götürərək konkret sahələr üzrə müvafiq potensialların yaradılmasına dair ölkə yönümlü əməli və konkret tədbirləri həyata keçirməklə əməliyyat potensiallarını artırmağı; sərhəd-keçid prosedurlarının ticarətçilər, yükdaşıyanlar və sərhədlər üçün təkmilləşdirilməsi işini dəstəkləməyi; dövlət sərhədlərindən keçən insanların hüquqlarına hörmətli yanaşma işinin təkmilləşdirilməsinə dəstək verməyi və münasib olduqda viza siyasətinin liberalaşdırılması prosesinin maneesiz həyata keçirilməsinə töhfə verməyi vurğulamaq olar.

Bu çərçivədə ilk geniş miqyaslı layihə 2009-cu ildə icrasına start verilən "Cənubi Qafqaz Ölkələrində İnteqrə Edilmiş Sərhəd İdarəçiliyi Sistemlərinə Dəstək" (SCIBM) layihəsi oldu. SCIBM layihəsi başlıca məqsədlərindən biridə Cənubi Qafqaz ölkələrində sərhəd təhlükəsizliyinin gücləndirilməsinə kömək etməkdir. Sərhəd təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində sərhəd orqanlarının spesifik əməliyyat bacarıqlarının inkişafını hədəfləyən yanaşmadan fərqli olaraq, SCIBM layihəsinin mahiyyəti sərhəd idarəçiliyini məsuliyyətli agentliklərinin hərtərəfli potensialının gücləndirilməsi idi [12]. SCIBM layihəsi Azərbaycanın sərhəd idarəçiliyi siyasətinin bütün aspektlərində əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Bu layihə çərçivəsində Dövlət Sərhəd Xidmətinin işçilərinin bilik və bacarıqları təkmilləşdirildi və onların Avropada yerləşən bir çox inkişaf etmiş sərhəd keçid məntəqəsinin fəaliyyəti ilə yaxından tanış olmaları üçün səfərləri təşkil edildi.

SCIBM layihəsi uğurla yekunlaşdırıldıqdan sonra, 28 noyabr 2014-cü il tarixində Bakıda BMTİP ilə Aİ-nin birgə maliyyələşdirdiyi və Dövlət Sərhəd Xidməti ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçiriləcək olan "Azərbaycan və Gürcüstan arasında quru sərhədin mühafizəsinin daha yaxşı əlaqələndirilməsi" (GAİBM) adlı yeni layihəyə start verildi. Bu layihə SCIBM layihəsinin məntiqi davamı idi. Layihənin əsas məqsədi Azərbaycan və Gürcüstan arasında yaşıl sərhədə koordinasiyalı əməliyyatları təşkil etmək və həyata keçirmək yolu ilə bu iki ölkənin sərhəd qurumlarının potensialını təkmilləşdirmək idi. Bu məqsəd Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin və Gürcüstan Sərhəd Polisinin təşkilatı inkişafı və potensialının artırılması, eləcə də koordinasiya edilmiş və birgə tədbirlərini və müvafiq qaydada informasiya mübadiləsinin aparılması məqsədilə potensialın yaradılması üçün dəstəyini göstərməsi, o cümlədən daha yaxşı infrastruktur və müasir texnologiyaların təmin edilməsi vasitəsilə həyata keçirilir. Bu layihə çərçivəsində həmçinin İCMPD (Miqrasiya Siyasətinin İnkişafı üzrə Beynəlxalq Mərkəz) ilə uğurlu əməkdaşlıq edilməmişdir. Layihənin icra müddəti ərzində 207 sərhəd məmuruna təlim keçmişdir; müvafiq orqanların 22 sərhəd nümayəndəsinin iştirakı ilə 4 mübadilə səfəri təşkil edilmişdir; ümumi məbləği 1.294.333 ABŞ dolları olan, tələb olunan avadanlıqların tərdəflərə çatdırılmışdır və ümumi məbləği 412000 ABŞ dolları olan əlavə infrastruktur yardımı sərhədin hər iki tərəfində hədəf sərhəd vahidlərinə verilmişdir [13]. Sərhəd idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynayan bu layihə 2017-ci ilin sentyabr ayında yekunlaşdırılmışdır.

GAİBM layihəsinin davamı olaraq hər iki ölkə tərəfdaşları BMTİP ofisinə yeni və daha müfəssəl layihənin işlənilib hazırlanması təşəbbüsü ilə müraciət etdilər. Həmin təşəbbüs Azərbaycan və Gürcüstan arasında kiçik sərhəd xəttini bütövləşdirməyə və hər iki ölkə arasında ümumi əməkdaşlığa kömək edəcək hər iki dövlətin müvafiq xidmətləri arasında əməkdaşlığın IBM modelini tətbiq etməyə kömək edəcəkdir. Əvvəlki ikitərəfli layihələrin icrasından qazanılan təcrübəyə əsaslanaraq, BMTİP hər iki dövlətin müvafiq qurumlarının ekspertləri ilə birgə ilkin olaraq "Gürcüstan və Azərbaycan hökumətlərinin dövlət sərhədlərində IBM standartlarının yüksəldilməsi" adlandırılan yeni təklif layihəsinə işləyib hazırladı.

Yeni təklif ölkənin bütün sərhəd təşkilatları da daxil olmaqla sözügedən dövlətlər arasında dövlət sərhədinin bütövlüyü üzrə IBM sisteminin gücləndirilməsində hər iki dövlətin marağını əks etdirir. Strateji və hüquqi perspektivlərdən baxdıqda isə layihənin məqsədi Aİ IBM prinsipləri ilə sonradan sərhədə bağlı qanunvericiliyi və prosedura əsaslanan uyğunlaşdırmaq üçün hər iki ölkə hökumətlərinin göstərdiyi səylər də onlara yardımı etməkdir. Bundan başqa, layihə dəyişən mühitlə bağlı müddəatların müvafiq şəkildə yenilənməsi üçün strategiyaların və fəaliyyət planlarının təhvil edilməsi və gözdən keçirilməsi kimi məsələlərdə yardım göstərəcəkdir. Hal-hazırda BMTİP-in hər iki ölkədəki ofisləri bu sözügedən yeni layihəni maliyyələşdirməkdə maraqlı olan potensial inəncilər ilə işləyir.

Sərhəd idarəçiliyi institutlarının davamlı təkmilləşdirilməsinə dair son illər atılan addımlar arasında xüsusən də cənab Prezident İlham Əliyevin 5 iyun 2017-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin Əsasnaməsinin, strukturunun və hərbi qulluqlarının və işçilərinin ümumi say tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 12 dekabr tarixli 823 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi barədə Fərmanı qeyd etmək olar. Bu Fərman nəticəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 12 dekabr tarixli 823 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi barədə Fərmanı qeyd etmək olar. Bu Fərman nəticəsində Dövlət Sərhəd Xidmətinin strukturunda təkmilləşdirilmiş tədbirlər aparılaraq, qurumun fəaliyyəti daha da effektiv oldu. Bütün bunlar işe aydın göstərir ki Azərbaycanında davamlı inkişafı yönəldən dövlət institutlarının təkmilləşdirilməsi hər zaman dövlət rəhbərliyinin diqqətindədir.

1. Həsənov Ə.M. Heydər Əliyevin Azərbaycanın milli dövlətçiliyi uğrunda mübarizəsi və siyasi islahatlar strategiyasının reallaşdırılması mexanizmləri // Dövlət İdarəçiliyi, 2017, № 2 (58), s. 93.
2. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, məktublar, müsahibələr. I-XXXXVI kitablar, Bakı: Azərəqr, 1997-2015.
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəsmi internet sahifəsi. http://www.dsx.gov.az/1992-ci_ildən_sonra.
4. Azərbaycan Dövlət Sərhəd Xidməti haqqında Əsasnamə. Bakı, 2002, 12 dekabr. http://www.dsx.gov.az/fermanlar/doc_48.
5. Мехтнев Р.Э. Десять лет, изменившие Азербайджан: 2003-2013. Москва, 2013, с. 75-122.
6. Алакбаров У.К. Кадровая политика в целях устойчивого развития // Проблемы управления, 2016, № 1, с. 40-42.
7. United Nations Department of Economic and Social Affairs. International Migration Report 2017. New York, 2017, p. 2.
8. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər). <http://www.migration.gov.az/images/pdf/16bfd4bb27044dc2c7596f17671dae.pdf>.
9. Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı. Ehtiyacların qiymətləndirilməsi: Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində cavab tədbirləri. Bakı, 2017, s. 37-45. https://publications.iom.int/system/files/pdf/counter_trafficking_azerbaijan_az_0.pdf.
10. International Organization for Migration. Stories of Reintegration. 2013, p. 4. https://publications.iom.int/system/files/pdf/stories_reintegration.pdf.
11. Azerbaijan. Where East Meets West: MDG Progress Report to the 2005 World Summit. Bakı, 2005, p. 40-50.
12. Supporting Integrated Border Management Systems in the South Caucasus (SCIBM). Final Narrative Report, 2012, p. 64.
13. Better Coordination of Protection of Land Border Between Georgia and Azerbaijan: Final Report, 2017, p. 6-13.

Мезаир Эфендиев

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ИНСТИТУТОВ УПРАВЛЕНИЯ ГРАНИЦАМИ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ ЧАСТЬЮ ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Развитию эффективно функционирующих государственных институтов уделяется особое внимание Целями Устойчивого Развития (ЦУР), особенно ЦУР 16, принятыми Организацией Объединенных Наций в 2015 году. В этой статье подчеркивается значение, данное Национальным лидером Азербайджанского Народа Гейдаром Алиевым, вернувшимся к власти в 1993 году по настоятельному требованию народа, к формированию государственных институтов, направленных на устойчивое развитие Азербайджана. Развитие государственных пограничных ведомств, являющихся одним из главных гарантов безопасности страны, началось почти с нуля президентом Гейдаром Алиевым. В статье проливается свет на последовательные и всеобъемлющие шаги, предпринятые Национальным Лидером Гейдаром Алиевым и его достойным последователем президентом Ильхамом

Алиевым в направлении развития Государственной пограничной службы, которая является главным гарантом безопасности государственной границы Азербайджана. После рассмотрения важности разработки целенаправленной и конкретной миграционной политики параллельно с политической пограничной безопасностью для государства и работой, проделанной в этой области в Азербайджане, представлена информация о проектах, реализуемых правительством Азербайджана и ПРООН в сфере пограничной безопасности. «Поддержка интегрированных систем управления границами в странах Южного Кавказа» (SCIBM) и «Улучшение координации охраны сухопутной границы между Азербайджаном и Грузией» (GAIBM) – проекты, осуществляемые ПРООН и ЕС в тесном сотрудничестве с Государственной пограничной службой Азербайджанской Республики, которые находятся среди крупномасштабных проектов, направленных на укрепление пограничной безопасности в Азербайджане.

Ключевые слова: управление границами, устойчивое развитие, Цели Устойчивого Развития, Национальный Лидер Азербайджанского Народа Гейдар Алиев, национальная безопасность, государственное строительство, Государственная Пограничная Служба Азербайджанской Республики, ООН, ПРООН, Государственная Миграционная Служба Азербайджанской Республики, проект SCIBM, проект GAIBM.

Мезаир Эфендиев

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF STATE BORDER MANAGEMENT INSTITUTIONS IS AN INTEGRAL PART OF AZERBAIJAN'S SECURITY POLICY

The development of effectively functioning state institutions is given particular attention by the Sustainable Development Goals (SDGs), especially SDG 16, adopted by the United Nations in 2015. This article highlights the significance, given by the National leader of the Azerbaijani people Heydar Aliyev, who returned to political power in 1993 upon the request of the nation, to the formation of state institutions aimed at the sustainable development of Azerbaijan. The development of the state border agencies, which are one of the main guarantors of the country's security, began almost from zero by the President Heydar Aliyev. The article sheds light on the consistent and comprehensive steps, taken by the National Leader Heydar Aliyev and his decent follower, President Ilham Aliyev, towards the development of the State Border Service, which is the main guarantor of the state border security. After reviewing the importance of developing a purposeful and concrete migration policy in parallel to the border security policy for the states and the work done in this area in Azerbaijan, the informations is provided about the projects, implemented by the Government of Azerbaijan and UNDP in the field of border security. "Supporting Integrated Border Management Systems in the South Caucasus" (SCIBM) and "Better Coordination of Protection of the Land Border Between Azerbaijan and Georgia" projects, implemented by the UNDP and the EU in close cooperation with the State Border Service of the Azerbaijan Republic, are among the largest scale project, aimed at strengthening border security in Azerbaijan.

Keywords: border management, sustainable development, Sustainable Development Goals, National Leader of the Azerbaijani people Heydar Aliyev, national security, state-building, the State Border Service of Azerbaijan Republic, United Nations, UNDP, State Migration Service of Azerbaijan Republic, SCIBM Project, GAIBM Project.